

Socialinės kompetencijos ugdymo pavyzdžiai

1 taikymo pavyzdys. 7–8 klasė

Bendrosios kompetencijos:

Socialinė kompetencija

- Inicijuoja sprendimus, planuoja ir įgyvendina veiklas bendruomenėje.
- Atsakingai veikia siekdamas bendrų tikslų.
- Pozityviai bendrauja.

Komunikavimo kompetencija

- Randa informacijos, ją atrinka, apibendrina ir perteikia kitiems.
- Komunikuoja atsižvelgdamas į temą, tikslą, adresatą ir situaciją.

Pasiekimai iš bendrųjų programų

Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.7. Argumentuojant savo nuomonę, diskutuoti apie vietinės bendruomenės ir Lietuvos gyvenimo sąlygų gerinimo būdus, atsižvelgiant į socialinių, ekonomikos, aplinkos procesų ir reiškinių tarpusavio ryšius bei priklausomybę, gamtos mokslų laimėjimus, teigiamus ir galimus neigiamus jų ypatumus.	1.7.1. Pateikti profesijų, kurioms būtinos gamtos mokslų žinios, pavyzdžių. 1.7.2. Pateikti didžiausių Lietuvos, taip pat gyvenamajame regione esančių pramonės įmonių pavyzdžių. Nurodyti jų gaminamą produkciją. 1.7.3. Nurodyti keletą gamtos mokslų tyrimų sričių, plėtojamų Lietuvoje.

Priemonės

Kompiuteriai su prieiga prie interneto, Lietuvos įmonių katalogas.

Eiga

1. Mokytoja informuoja, kad šiandien bus kalbama apie gyvenimo sąlygas ir jų gerinimo būdus. Bus atsižvelgiama į keletą veiksnių. Pamokos uždavinius užrašo lentoje:

- aptarti, kas tai yra geros ir blogos gyvenimo sąlygos;
- išsiaiškinti, kokios aplinkybės (socialiniai, ekonominiai ar aplinkos procesai) lemia tokių sąlygų atsiradimą;
- numatyti galimus sprendimo būdus, kaip pagerinti gyvenimo sąlygas.
- argumentuotai sudaryti sąrašą Lietuvos įmonių, kurios, mūsų manymu, vienaip ar kitaip prisideda prie gyvenimo sąlygų gerinimo.

2. Mokiniai gauna lentelę (1 priedas) ir joje turi įrašyti, kokios gyvenimo sąlygos, jų nuomone, blogos, o kokios geros¹.

3. Darbas poromis. Užpildę lentelę mokiniai pasikalba poromis ir, jei nori, pakoreguoja, papildo savo lentelę.

4. Mokytoja paaiškina, kad žmonių gyvenimo kokybei įtakos turi socialiniai, ekonominiai ir aplinkos veiksniai (2 priedas).

¹ Kitas būdas – mokytoja pateikia jau užpildytą lentelę su gyvenimo sąlygomis, o mokiniai tik turi pažymėti, kurios, jų manymu, yra blogos, o kurios geros.

5. Savo lentelėse mokiniai šalia įvardytų sąlygų atitinkamai raide *S* (tai reiškia socialinius veiksnius), *E* (tai reiškia ekonominius veiksnius) ar *A* (tai reiškia aplinkos veiksnius) pažymi, kurie veiksniai, jų manymu, daro įtaką vienoms ar kitoms gyvenimo sąlygoms.

6. Lentoje fiksuojama bendra informacija, kurie veiksniai turi daugiausia įtakos gyvenimo kokybei.

7. Darbas poromis. 1 lentelėje mokiniai žvaigždute turi pažymėti tas gyvenimo sąlygas, kurioms, jų manymu, įtakos turi įvairūs mokslo atradimai / laimėjimai. Savanoriai mokiniai pasidalija savo užrašytomis nuomonėmis. Kiti mokiniai papildo.

8. Kiekvienas mokinys išsirenka kurią nors gyvenimo sąlygą ir užrašo kelis būdus, kaip būtų galima ją pagerinti.

10. Naudojantis įvairiais informacijos šaltiniais argumentuotai sudaromas sąrašas Lietuvos įmonių, kurios, mokinių manymu, vienaip ar kitaip prisideda prie gyvenimo sąlygų gerinimo. Šiai užduočiai atlikti klasė padalijama į tris grupes pagal veiksnius *S*, *E* ir *A*. Kiekviena grupė sudaro įmonių sąrašą atsižvelgdama į konkretų veiksnį.

9. Užduotis namų darbams. Atsakyti į klausimą, „Ką aš galiu padaryti, kad Lietuvoje būtų geriau gyventi?“ Nuomonę pateikti aptariant visus tris veiksnius.

1 priedas.

1 lentelė. Geros ir blogos gyvenimo sąlygos

Geros gyvenimo sąlygos	Blogos gyvenimo sąlygos

2 priedas.

Socialiniai, ekonominiai ir aplinkos veiksniai

<i>Socialiniai veiksniai</i>	<i>Ekonominiai veiksniai</i>	<i>Aplinkos veiksniai</i>
Demografinė padėtis	Darbo pasiūla ir paklausa	Triukšmas
Socialinė parama	Darbo užmokestis	Vandens kokybė
Laisvalaikio užimtumas	Nedarbo lygis	Oro tarša
Gyvenamoji vieta / būstas	Turizmas	Atliekų tvarkymas
Švietimas	Automobilizacijos lygis	Vandentiekių būklė
Kultūra	(nuosavas automobilis)	
Sveikatos apsauga	Viešasis transportas	
Jaunimas ir jaunimo organizacijos	Užsienio investicijos	
Nusikalstamumo lygis	Galimybės verslui plėtotis	

2 taikymo pavyzdys. 7 klasė

Bendrosios kompetencijos:

Socialinė kompetencija

- Atsakingai veikia siekdamas bendrų tikslų.

- Pozityviai bendrauja.
- Veiksmingai dirba skirtingose grupėse.

Pažinimo kompetencija

- Domisi naujais dalykais, kryptingai ieško informacijos.
- Išskiria esminius dalykus.

Visagino „Verdenės“ gimnazijos mokytojos Jolantos Sadauskienės vestoje pamokoje tema „Grybų sandara, mityba ir įvairovė“ mokiniai dirbo grupėmis po keturis. Organizuojant darbą grupėmis šioje pamokoje siekta, kad mokiniai mokytoji užsirašyti naujas sąvokas ir jų apibrėžimus, tartusi su kitais grupės mokiniais.

Pasiekimai iš bendrųjų programų

Gebėjimai	Žinios ir supratimas
4.1. Paaiškinti medžiagų ir energijos judėjimą pasirinktos arba tyrinėtos ekosistemos mitybos grandinėse.	4.1.1. Paveiksluose ar gamtoje atpažinti keletą gamintojų, augalėdžių, plėšrūnų, parazitų ir skaidytojų.

Priemonės

Vadovėlis, sąsiuvinis, lipnūs lapeliai arba paprasti maži lapeliai ir klėjai.

Eiga

Siekdama sudominti mokinius pamokos pradžioje mokytoja parodo dėžutę. Klausia mokinių, ar jiems patinka žiūrėti animacinius filmus ir kuris jų mėgstamiausias? Mokiniai aktyviai įsitraukia, vienas mokinytis pamini *kempiniuką*. Mokytoja ištraukia iš dėžutės kempinę lentai valyti. Tada paima tikrą kempininį grybą ir toliau aktyvindama mokinius klausia: „Ar ši kempinė taip pat sugeria skysčius, ar joje yra skylučių?“

Pamokos uždaviniai:

- apibūdinti kelis grybų karalystės atstovus – nurodyti jų sandarą (vienaląstis ar daugialąstis) ir mitybos tipą (parazitinis ar skaidytojas).
- naudojantis keliais apibrėžimais padaryti grybų karalystės apibūdinimą ir įsivertinti.

Mokiniai nuo pat pamokos pradžios sėdi grupėmis po keturis. Grupėms mokytoja išdalija lapelius su klėjais ir tik primena, ką reikės daryti (1 priedas). Prieš rodydama skaidres mokytoja pateikia kelias pagrindines sąvokas.

Mokiniai ant lapelio (žodynėlio kortelės) užsirašo žodį *hifas* ir jį įklijuoja į sąsiuvinį. Vadovėlyje kiekvienas savarankiškai ieško šios sąvokos apibūdinimo. Grupėje išklausomi keli hifo apibūdinimai, išrenkamas, mokinių manymu, tiksliausias ir užsirašomas į priklijuoto lapelio antrąją pusę.

Vienos grupės mokinytis savanoriškai net sukūrė eilėrašį apie grybus² (2 priedas).

² Šis eilėrašius pamokoje nebuvo vertinamas, bet galbūt, mokiniui sutikus, kitos grupės galėtų jį dalykiškai įvertinti.

1 priedas. Žodynėlio kortelė

Dažnai tenka mokytis naujas sąvokas ir negirdėtus, nežinomus žodžius. Tam gali būti naudojami spalvoti lipnūs lapeliai. Ant jų mokiniai gali užsirašyti sąvoką – naują žodį, o atsivertę priklijuoto lapelio kitą pusę užsirašyti, ką tas žodis reiškia, pavyzdžiui:

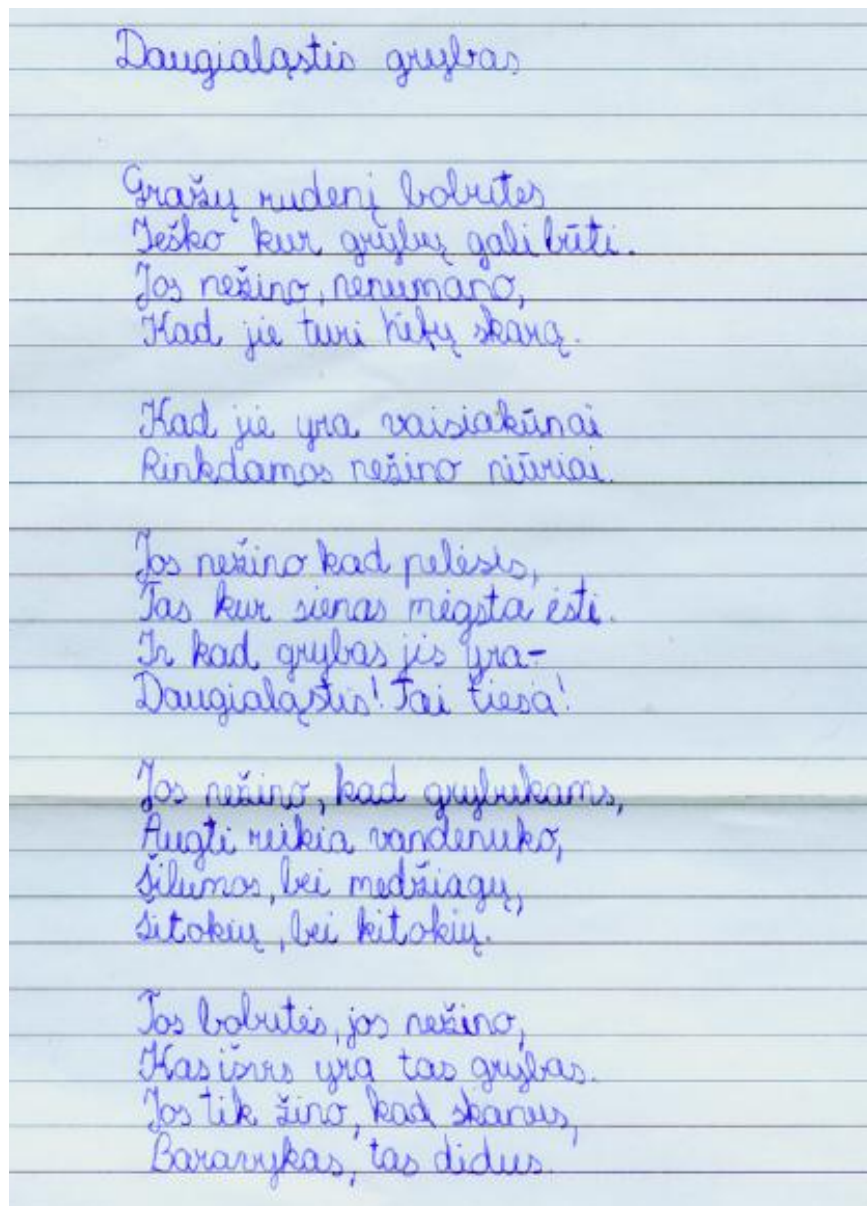
Hifas

Tai plona gija, esanti dirvožemio paviršiuje.

Hifas

Hifai sudaro grybieną.

2 priedas. Eilėraštis apie grybus

Bendrosios kompetencijos:

Socialinė kompetencija

- Atsakingai veikia siekdamas bendrų tikslų.
- Veiksmingai dirba grupėse.
- Inicijuoja sprendimus, planuoja ir įgyvendina veiklas bendruomenėje.

Asmeninė kompetencija

- Sveikai gyvena ir saugiai elgiasi, atsispiria neigiamai įtakai.

Pasiekimai iš bendrųjų programų

Gebėjimai	Žinios ir supratimas
4.1. Paaiškinti medžiagų ir energijos judėjimą pasirinktos arba tyrinėtos ekosistemos mitybos grandinėse.	4.1.3. Pateikti pavyzdžių, kaip žmogaus veikla gali pakeisti ekosistemas.
4.2. Apibūdinti pagrindinius biologinius gamtinių populiacijų dydį reguliuojančius veiksnius.	4.2.3. Pateikti žmogaus veiklos poveikio gamtinių populiacijų dydžiui pavyzdžių, aptarti teigiamas ir neigiamas šio poveikio pasekmes.

1–2 pamokos „Aplinkos tarša“ arba „Atsakingas vartojimas“.

Pamokos uždaviniai:

- dirbant poromis įvardyti kelias aplinkos taršos problemas ir nurodyti galimus jų sprendimo būdus.
- žiūrėti filmą ir diskutuoti apie atsakingą vartojimą.

Priemonės

Kompiuteris ir multimedija.

Eiga

1. Nuo pamokos pradžios lentoje yra mokytojo užrašyta: „Kuo labiau žmogus stengiasi palengvinti sau gyvenimą, tuo labiau jis sunkina gamtos, augalų, gyvūnų ir savo paties gyvenimą“.

2. Visi mokiniai suskirstomi poromis. Kiekvienai porai skiriama užduotis.

Užduotis

1. Lentoje užrašytam teiginiui patvirtinti pasirinkite pavyzdį iš sau žinomos aplinkos ir užsirašykite jį į sąsiuvinį.
2. Įvardykite su jūsų pavyzdžiu susijusias bent 2–3 visuotines problemas. Pavyzdžiui, skalbimo milteliai lengvina žmogaus buitį, bet teršia vandenį. Užterštas vanduo patenka į vandens telkinius ir juos užteršia. Nuo to kenčia vandens gyventojai ir patys žmonės. Visuotinė problema – žydintys vandens telkiniai.

3. Mokytojas pasiūlo metodą – Žaidimą su kamuoliu.

Žaidėjų poros sustoja ratu. Vienas iš poros turi kamuoliuką. Jis pasako poros sugalvotą pavyzdį, bet problemos neįvardija. Tada meta kamuoliuką pasirinktam žaidėjui iš kitos poros. Pagavęs kamuoliuką mokinys turi atspėti, kokią visuotinę problemą turėjo galvoje žaidėjas. Prieš atsakydamas gali trumpai pasitarti su savo porininku. Įvardijus problemą pasakomas savo poros

sugalvotas pavyzdys, o kamuoliukas metamas kitam žaidėjui. Jei pora nesugeba įvardyti problemos, jai padeda kiti mokiniai.

Mokytojas apibendrina ir pakomentuoja žaidėjų pateiktus pavyzdžius.

4. Lentoje surašomos įvardytos problemos, pavyzdžiui:

- Šiltnamio efektas
- Ozono skylės
- Rūgštieji krituliai
- Badas
- Dirvos erozija

5. Mokytojas paaiškina mokiniams, kad jie kaip vartotojai kasdien gali rinktis. Taigi kiekviena problema turi savo paaiškinimą arba alternatyvų sprendimą.

Ant kiekvieno klasės kampo mokytojas užklijuoja užrašus:

- 1 kampas – gamintojai,
- 2 kampas – politikai,
- 3 kampas – pardavėjai,
- 4 kampas – vartotojai.

6. Kai tik mokytojas įvardija lentoje užrašytą problemą, mokiniai pasirenka, į kurią kampą norėtų atsistoti. Vienodai nusprendę mokiniai, t. y. esantys tame pačiame kampe, trumpai aptaria, kas lėmė jų pasirinkimą.

7. Išrenkamas grupės atstovas, turintis išsakyti grupės nuomonę, kaip ji galėtų spręsti įvardytą problemą.

8. Išklausomos visos keturios grupės. Atsižvelgiant į kai, kaip sekasi grupėms pateikti problemų sprendimo būdus, iš eilės aptariamoms visoms lentoje užrašytoms problemoms³.

9. Mokytojas rodo filmą „Plastikų atliekų keliamos problemos ir kaip galima padėti jas spręsti“.

<http://gamta7->

8.mkp.emokykla.lt/lt/mo/demonstracijos/plastiku_atlieku_keliamos_problemos_ir_kaip_galima_padeti_jas_spresti/scenario.70,position.3

10. Prieš žiūrint filmą mokiniams lentoje užrašomi klausimai, skirti pamokai apibendrinti.

- Kokia mintis pirmiausia atėjo į galvą žiūrint šį filmą?
- Ar ši problema svarbi ir Lietuvai? Pagrįsk savo atsakymą.
- Kaip galėtum padėti spręsti šią problemą?

4 taikymo pavyzdys. 7–10 klasė

Bendrosios kompetencijos:

Socialinė kompetencija

- Atsakingai veikia siekdamas bendrų tikslų.
- Gerbia ir toleruoja kitų jausmus, poreikius ir įsitikinimus.
- Pozityviai bendrauja, valdo konfliktus.
- Atsakingai veikia siekdamas bendrų tikslų. Veiksmingai dirba skirtingose grupėse.

³ Jei lieka neaptartų problemų, jas galima skirti namų darbams.

Asmeninė kompetencija

- Pažįsta save ir naudojami savo stipriosiomis savybėmis.
- Atsižvelgdamas į situaciją įvertina savo jėgas, priima iššūkius. Kryptingai siekia tikslų.
- Valdo emocijas bei jausmus.

Siekiant įgyvendinti įvairius tikslus / uždavinius galima naudoti socialinių vaidmenų žaidimą. Klasė suskirstoma į tiek grupių, kiek yra numatyta socialinių vaidmenų. Kiekvienas mokinys į jam skirtą arba paties pasirinktą vaidmenį turi įsijausti ir išsakyti savo nuomonę atitinkama tema.

Toliau pateikiamas pavyzdys apie vartojimo kultūrą.

Gamintojai

Įsivaizduokite, kad esate gamintojai. Jums atsirado galimybė arba jūs sugalvojote pagaminti naują produktą, kuris vadinasi „.....“ (pavadinimą sugalvokite ir įrašykite). Žinote, kad vartotojams tai suteiktų daugiau laisvės, jie turėtų daugiau laiko pabūti su savo artimaisiais, tai skatintų juos vartoti atsakingai, ieškoti ir atrasti naujus nekenksmingus aplinkai produktus, tačiau susiduriate su sunkumais – neigiamu visuomenės požiūriu ir jūsų darbdavių, kurie patiria spaudimą siekti didesnio vartojimo, nepritarimu.

Pateikite argumentus ir įtikinkite vartotojus ir pardavėjus, kad jūsų sukurtas produktas atvers naujas galimybes, vartotojai pamatys, kad tai jiems padeda gyventi, o jūsų bendrovei tai atneš didelius turtus.

Pardavėjai

Įsivaizduokite, kad esate pardavėjai. Jūs turite galimybę dirbti tokioje parduotuvėje, kuri prekiauja tik švaria ir aplinkai mažai kenksminga produkcija: tai leidžia turėti daugiau laisvės, erdvės kūrybai, trokštate bendrauti ir bendradarbiauti, ieškoti ir atrasti, patirti džiaugsmą, norite, kad pagaliau vartotojai pradėtų rūpintis savimi.

Į visuomenės ir vartotojų siūlymus pradėti keistis kitamet arba vėliau jūsų atsakymas yra kategoriškas: šiandien, čia ir dabar. Deja, susiduriate ne tik su šia problema. Politikai nori, kad jūs pardavinėtumėte tai, ką pardavinėjote iki šiol – „įprastas, visiems gerai žinomas prekes“.

Netikėtai sužinojote, kad jūsų parduotuvėje gali atsirasti naujas produktas „.....“ – būtent tai, ko jums reikia. Būlieka argumentuotai **įtikinti vartotojus ir politikus**, kad jie pradėtų keistis.

Politikai

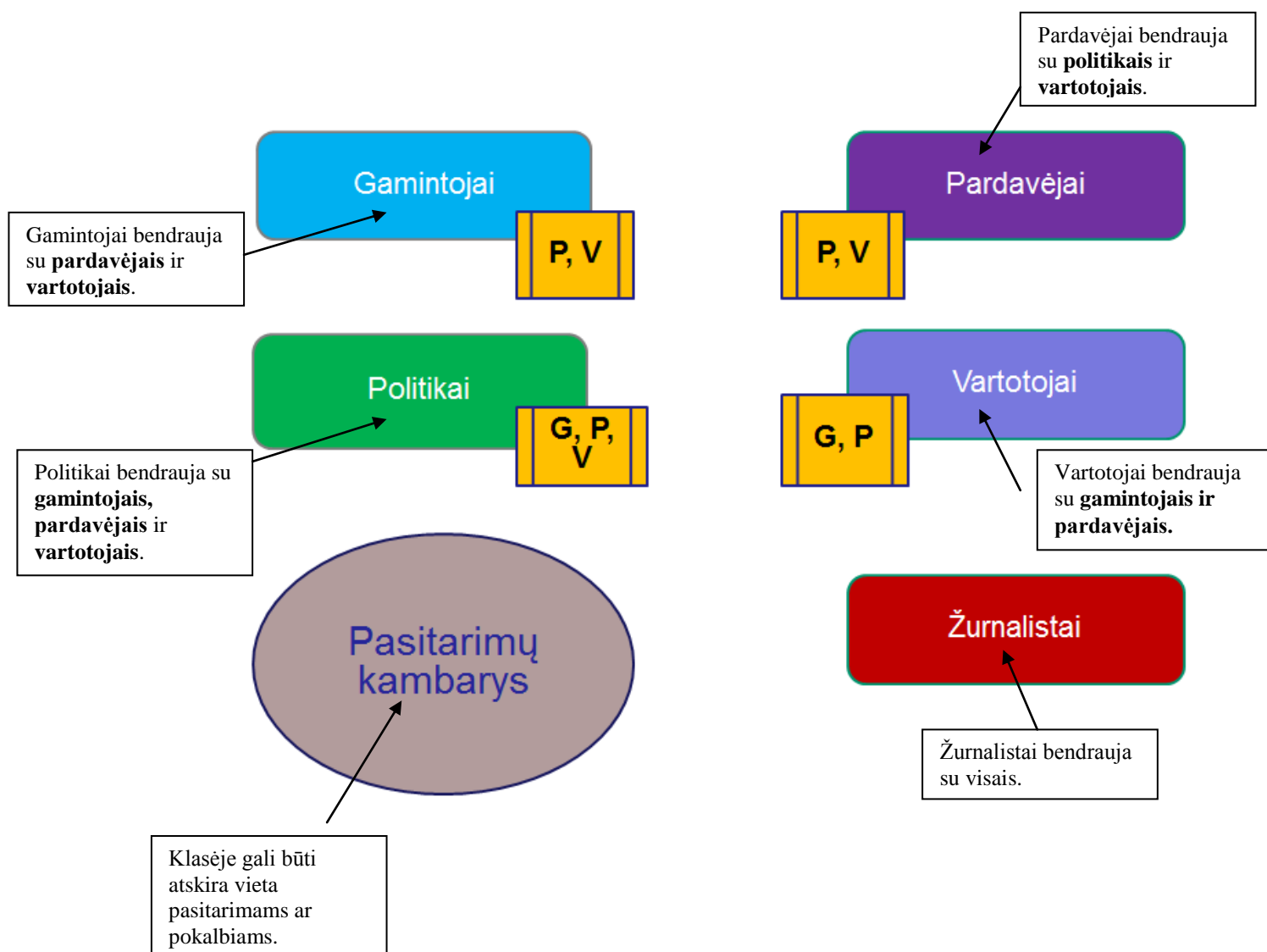
Įsivaizduokite, kad esate politikai. Žinote, kad jūsų miesto gamintojai, o gal ir pardavėjai greitai įsitrauks į naujo produkto „.....“ gamybą bei platinimą, siekdami pradėti skatinti vartotojus rūpintis savimi. Tačiau jūs tam priešinatės, nes esate įsitikinę, kad tie „ekologiški“ produktai, ateinantys į rinką, yra nieko verti. Jūsų nuomone, gamintojų noras būti šiuolaikiškais (vartotojams suteikti daugiau laisvės, kad jie turėtų daugiau laiko pabūti su savo artimaisiais, skatinti juos vartoti atsakingai, ieškoti ir atrasti naujus nekenksmingus aplinkai produktus) tėra dar vienas gamintojų užsispyrimas, jaunatviškas noras būti kitokiais, o ne siekis užsiimti rimtais gaminiais. Norite, kad jūsų mieste būtų pardavinėjama tokia produkcija, kokia buvo iki šiol.

Esate įsitikinę, kad jūsų pasirinkimas teisingas, todėl nenorite keisti savo nuomonės. Tuo turite **įtikinti gamintojus, pardavėjus ir vartotojus**.

Vartotojai

Įsivaizduokite, kad esate vartotojai (miestelio gyventojai). Sužinojote, kad jums suteikta galimybė dalyvauti naujo produkto „.....“ išbandyme. Šis naujas gaminys vartotojams suteiks daugiau laisvės – jie turės daugiau laiko pabūti su savo artimaisiais, tai skatins juos vartoti atsakingai, ieškoti ir atrasti naujus nekenksmingus aplinkai produktus. Nesate įsitikinę, kaip į tai reaguos visa likusi visuomenės dalis. Taip pat labai baiminatės dėl savo pasirinkimo. Vis dėlto jūs neatmetate galimybės, kad dalyvavimas išbandyme jums gali suteikti naudos. **Išsiaiškinkite**, ką apie tokį produktą mano **gamintojai ir pardavėjai**. Nuspręskite, kaip šioje situacijoje pasielgsite. **Pateikite argumentus**.

Žurnalistai – tai žmonės, kurie **bendrauja su gamintojais, pardavėjais, politikais ir vartotojais**. Žurnalistai turi išsiaiškinti situaciją, kas vyksta miestelio bendruomenėje, stebėti vyksmo eigą ir **apibendrinti** situaciją.

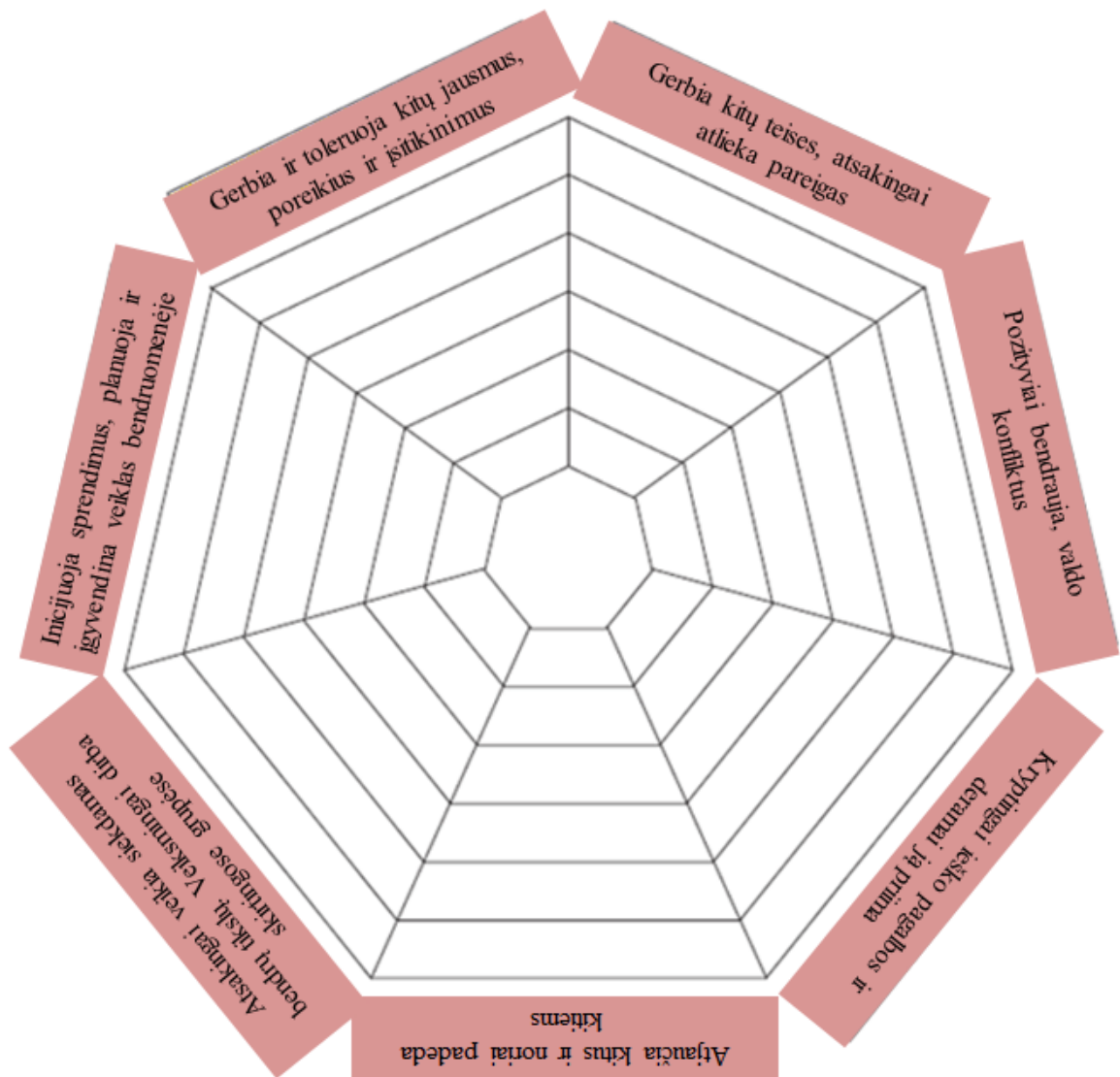

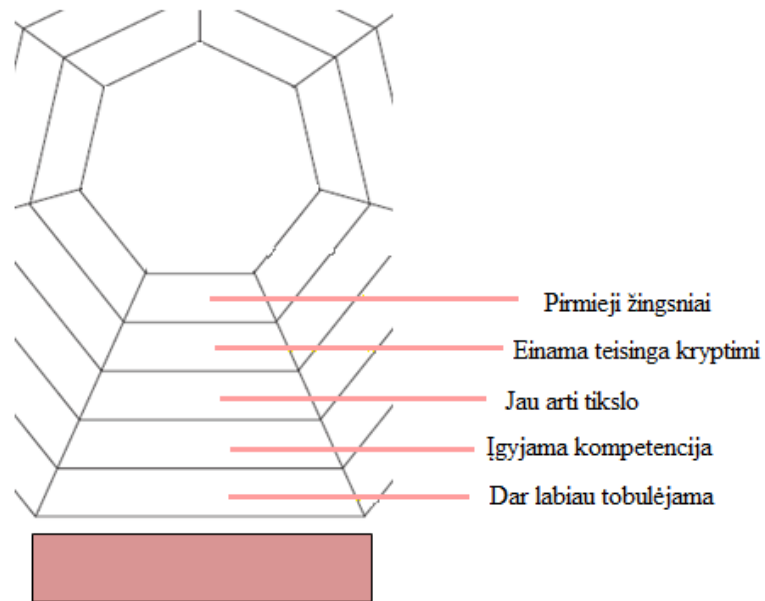
1 paveikslas. Socialinių vaidmenų žaidimo schema

Mokinių socialinės kompetencijos vertinimo / įsivertinimo pavyzdys

Neatsiejama mokymo ir mokymosi dalis yra vertinimas ir įsivertinimas. Mokinių pasiekimus vertinti ar jiems patiems įsivertinti galima įvairiais būdais. Vienas iš jų aprašytas ir išbandytas projekte „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ (<http://mokomes5-8.ugdome.lt/>). Šiuo būdu mokiniai galėtų įsivertinti savo socialinę kompetenciją.

Kaip tai padaryti? Pirmiausia pasirenkami ir diagramoje užrašomi socialinės (ar kurios kitos) kompetencijos vertinami gebėjimai – kompetencijos elementai. Diagrama vienodais atstumais nuo centro suskirstoma dalimis, kurias galima apibūdinti kaip mokinio „judėjimą“ kompetencijos link – tai mokinio pažangos žingsniai kompetencijos link (2 pav.).

2 paveikslas. *Isivertinimo metodas „Voratinklis“*

Literatūra

1. F. Petrauskas, I. Zaleskienė ir kt. Knyga mokytojui. Europos bendrija, 2008.
2. Projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metodinė medžiaga „Kompetencijų ugdymas“. Vilnius: UAB „Idea Mecca“, 2010.
3. Prieiga internete http://gamta7-8.mkp.emokykla.lt/lt/temos/vandens_tarsa/ (lietuvių kalba, žr. 2012-12-03).
4. Prieiga internete <http://mokomes5-8.ugdome.lt/> (lietuvių kalba, žr. 2012-12-03).